

AKTIVT MEDBORGARSKAP OCH MEDVERKAN PÅ LOKAL NIVÅ: Att nå ut till gräsrotterna

Detta dokument utgör en kortfattad sammanfattning av ett diskussionsdokument som utarbetats för Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor av Gabriel Chanan vid Community Development Foundation. I diskussionsdokumentet ges en översikt över viktig forskning som bedrivits om aktivt medborgarskap och dess konsekvenser för socialpolitiken.

■ Inledning

Unionen använder sig i allt högre grad av begreppet "europeiskt medborgarskap" i sin strävan efter att skapa en känsla av samhörighet med en verklig europeisk gemenskap hos medborgarna. EU:s ordförande Jacques Santer sade vid det första europeiska socialpolitiska forumet i mars 1996 att det finns ett behov av att mobilisera medborgarna, att det krävs dialog, att ingenting kan uträttas utan engagemang på gräsrotsnivå och att vi måste inleda arbetet med att skapa ett samhälle som kännetecknas av aktiv medverkan. Liknande argument uttrycks ofta av politiska beslutsfattare på regional och nationell nivå.

I det diskussionsdokument som sammanfattas i föreliggande dokument understryks det aktiva medborgarskapets viktiga praktiska roll och betydelse, vilket hittills inte ägnats någon uppmärksamhet i EU:s socialpolitik. Aktivt medborgarskap kan – i dess vidaste bemärkelse – definieras som alla tänkbara former av produktivt bidrag till samhället. Med detta tycks de politiska beslutsfattarna mena medborgarnas förmåga att delta aktivt i frågor av allmänt intresse, antingen genom formella demokratiska strukturer, pressen, offentlig debatt, föreningar, politiska partier, fackföreningar, lokala klubbar och sällskap eller helt enkelt genom informella nätverk och ömsesidig hjälp grannar, vänner och familjemedlemmar emellan.

■ Syften

Diskussionsdokumentet syftar dels till att göra politiska beslutsfattare och andra aktörer förtrogna med hur de kan få medborgarna att medverka till att uppnå sociala och ekonomiska målsättningar och dels till dra upp vissa riktlinjer för hur denna fråga kan hanteras under 2000-talet. Dokumentet har följaktligen följande målsättningar:

- Att, mot bakgrund av nya erfarenheter och forskningsresultat, diskutera hur aktiva åtgärder på lokal nivå från medborgarnas sida påverkar den lokala ekonomins och samhällets funktion.
- Att illustrera att de viktiga resultat som Europeiska fonden kommit fram till i sin forskning om aktiva åtgärder från medborgarnas sida fortfarande är aktuella och relevanta i dagens samhälle.
- Att ge förslag på hur den nya sociala och ekonomiska politiken kan ta till sig och bygga vidare på dessa forskningsresultat.
- Att formulera förslag på hur begreppet aktivt medborgarskap och åtgärder på lokal nivå kan vidareutvecklas.

■ Varför skall medborgarna på lokal nivå involveras i unionens arbete?

I diskussionsdokumentet identifieras även tre huvudorsaker till varför politikerna är angelägna om att främja ökad medverkan från medborgarnas sida:

1. Insikten om att den nuvarande ekonomiska polariseringen mellan gynnade och missgynnade grupper i samhället hotar den sociala sammanhållningen, vilken i sin tur är beroende av att de relativt gynnade befolkningsskikten känner solidaritet med de sämst lottade och att de senare upplever att de omfattas av ett socialt skyddsnet.
2. Vetskapen om att det krävs att offentliga tjänster och sociala skyddsmekanismer omstruktureras, så att de kan hantera en situation karakteriserad av begränsade resurser och ökad efterfrågan samt att trycket på dem minskas genom främjande av ökad självhjälp.
3. Förståelsen för att det krävs ett brett demokratiskt stöd för och uppfattning bland medborgarna att EU:s socialpolitik och lagstiftning är legitima och ändamålsenliga.

Den forskning om aktivt medborgarskap som fonden bedrev mellan 1987 och 1992 har visat att medborgarinflytande i praktiken till största delen sker genom den lokala sektorn, dvs. det breda spektrum av små autonoma grupper och nätverk som i större eller mindre utsträckning verkar i alla lokala samhällen. Den verksamhet som bedrivs av denna sektor utgör för många individer den nödvändiga förbindelsen mellan privatliv och deltagande i samhällslivet i någon form.

Av forskningsresultaten kan man dra slutsatsen att åtgärder på lokal nivå har betydelse för samhället som helhet, men att de ofta är relativt ostrukturerade. Oavsett om det finns ett samarbete inom sektorn eller ej, är dess kollektiva genomslagskraft och möjlighet att utvecklas beroende av graden av sektor-medvetande och i synnerhet av om det finns lokala paraplygrupper eller projekt som utformats i syfte att hjälpa till med utvecklingen och samordningen av denna. Det står emellertid klart att sektorn till följd av brist på erkännande och stöd i flertalet samhällen inte fungerar så effektivt som den skulle kunna göra. En viktig slutsats av resultaten är att politiska beslutsfattare och projektledare i högre grad än tidigare måste ta hänsyn till vissa lokala omständigheter:

- För det första, att medborgarna redan nu försöker förbättra sina levnadsvillkor och att förhållandena skulle vara ännu sämre om de inte gjorde detta.
- För det andra, att arbetet bedrivs även genom de minsta tillgängliga medel; politiker, inflytelserika personer, kyrkor, skolor, företag, välgörenhetsorganisationer, klubbar etc.
- För det tredje, att de gemensamma ansträngningarna för att göra saker bättre för människor samman i grupper – antingen redan existerande grupper eller nya grupper – och att många av dessa grupper är kvasipermanenta och kvasiformella beroende på lokala nationella traditioner, t.ex. föräldraorganisationer i Grekland, sociala klubbar i Portugal och lokala projekt i Förenade kungariket och Irland.

■ Den lokala sektorns bidrag

Åtgärder på lokal nivå kan utgöra ett viktigt bidrag till ekonomin, inte enbart genom att det skapar sysselsättning utan även genom kostnadsbesparingar och den direkta produktivitet som kommer av ömsesidig hjälp. Medvetenheten har ökat om den viktiga roll som detta lokala fenomen spelar i ekonomisk och social politik. Vikten av att göra medborgarna delaktiga i och låta dem medverka till att uppnå målsättningarna för EU:s program och initiativ diskuteras i allt större utsträckning i olika EU-dokument, bl.a. vitböckerna om socialpolitik respektive tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft, den rapport som utarbetats av de vises kommitté samt meddelandena om social trygghet respektive föreningar och stiftelser.

Den lokala sektorn spelar bl.a. en viktig roll vad gäller att öka människors anställbarhet. Detta arbete kan sammanfattas i fem funktioner:

1. Hjälpa människor att komma till rätta med demoralisering och dålig självkänsla genom att ge dem mer sociala kontakter och "rusta" dem för arbetsmarknaden.
2. Tillhandahålla ömsesidig och personlig hjälp, vilket hjälper människor att upprätthålla sociala nätverk samt hålla sig informerade om och delta i samhällslivet.
3. Tillhandahålla praktisk vägledning i hur man tar på sig ansvar, utför uppgifter i samarbete med andra och tillägnar sig de särskilda färdigheter som krävs för att leda lokala

organisationer (vilket i mångt och mycket är samma färdigheter som krävs för att leda småföretag).

4. Stimulera till bildandet av lokala företag och till ökad sysselsättning genom tillväxt i de lokala organisationerna själva.
5. Främja överenskommelser om ömsesidig hjälp för att ge mer tid över för människor – t.ex. unga mödrar och personer som vårdar äldre släktingar i hemmet – att söka och ta anställning.

■ En strategi till förmån för medverkan på lokal nivå

Dokumentet visar på sambandet mellan aktivt medborgarskap i allmän betydelse och lokala organisationers deltagande i officiella åtgärder såsom förnyelseprogram. Det framkommer att alla delar av socialpolitiken har någonting att vinna på en bättre medvetenhet om och ett ökat stöd åt lokala organisationer. Sådana organisationer finns överallt, men är vanligen relativt utvecklade på grund av att de inte lyckats få uppmärksamhet i politiken och att den allmänna kännedomen om det stora arbete som de tillsammans utgör är relativt bristfällig.

Samtidigt genomförs officiella initiativ – t.ex. lokala utvecklingsprogram – där man försöker ta hjälp av representanter för lokala organisationer vid utformningen av olika planer som syftar till förbättringar men vanligen är relativt osäker på hur detta skall göras rent praktiskt. Även om endast ett litet antal medborgare kan bli direkt involverade i sådana initiativ, ligger nyckeln till framgång i att på ett strategiskt sätt ta hjälp av lokala sammanslutningar och frivilligorganisationer. Genom att förstärka deras kapacitet såväl varje organisation för sig som genom nätverk, kan man med hjälp av dessa organisationer skapa medverkan på många olika nivåer. Om denna sektor förstärks, kommer lokal representation i offentliga program att leda till ökat engagemang i många olika frågor bland befolkningen som helhet.

I dokumentet dras slutsatsen att främjandet av den lokala sektorn bör ingå som en del av den socioekonomiska politiken och förslag ges på hur detta skulle kunna genomföras och på vilket sätt det skulle komplettera andra pågående förändringar inom socialpolitiken. Särskild tonvikt läggs på ett antal förslag som vänder sig till alla som arbetar med att maximera medverkan på lokal nivå och skapa ett aktivt medborgarskap i Europa:

- Aktörerna inom socialpolitiken skulle mer uttryckligt kunna erkänna att genomförandet av denna politik i första hand bör ske på lokal nivå.
- En specifik politik skulle kunna utformas för utveckling av den lokala sektorn.
- När man diskuterar frågor med anknytning till aktivt medborgarskap bör man ha de lokala organisationernas natur klart för sig. Miniminivåer bör fastställas utifrån nuvarande grader av medverkan och målsättningar bör anges för ökad grad av medverkan.
- Projekt som syftar till att maximera medborgarinflytandet bör anta fastare ramar för planering och utvärdering; medverkan bör först och främst definieras som medborgarnas deltagande i den lokala sektorn, t.ex. de egna föreningarna, och i andra hand som representation i officiellt beslutsfattande.
- Åtgärder för att öka antalet nya arbetstillfällen skulle kunna kompletteras med åtgärder som syftar till att underlätta övergången från frivilligt till avlönat arbete och kombinationer av avlönat och oavlönat arbete.
- Begreppet "utbildning" bör breddas och inkludera åtgärder för att "rusta" människor för arbetsmarknaden och öka deras anställbarhet genom att förbättra deras självkänsla och färdigheter. Detta kan åstadkommas genom att låta dem delta i åtgärder på lokal nivå.

■ Vad står härnäst på dagordningen?

Arbetet med att göra utvecklingen av den lokala sektorn till ett socialpolitiskt mål medför såväl en möjlighet som ett behov av att betrakta socialpolitiken ur en ny synvinkel. Detta dokument är därför inte uttömmande, utan tänkt att istället ge nya insikter om vad vi måste ta reda på, dvs.:

- i hur pass stor utsträckning lokala organisationer deltar i olika förnyelseprogram på EU-planet och i medlemsstaterna,
- vilka förutsättningar det finns för att den lokala sektorn skall vinna ett ökat erkännande i de olika medlemsstaterna,
- hur vi kan utforma program för utveckling av den lokala ekonomin som tar hänsyn till det bidrag som såväl avlönat som oavlönat arbete ger till den lokala ekonomin och relationerna dem emellan.

PUBLIKATIONER

5 4 SX-11-97-487-SV-C

ANDRA PUBLIKATIONER PÅ OMRÅDET AKTIVT MEDBORGARSKAP

Fondens publikationer kan beställas från Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, L-2985 Luxemburg, eller dess återförsäljare runt om i EU. Om prisangivelse saknas kan dokumentet i fråga rekvireras kostnadsfritt från fonden.

- 1. Active Citizenship and Community Involvement: Getting to the Roots (1997)**
Katalognr SX-09-97-301-EN-C
- 2. Local Partnership: A Successful Strategy for Social Cohesion? (1997)**
(kommer att publiceras inom kort)

- 3. Local Community Action and Social Policy (1993)**
Katalognr SY-78-93-201-EN-C
- 4. Out of the Shadows: Local Community Action and the European Community (1992)**
Katalognr SY-474-92-443-EN-C
Pris: 15,00 ecu

FÖR YTTERLIGARE INFORMATION

För ytterligare information kontakta:

Teresa Renehan
**Europeiska fonden för
förbättring av levnads- och
arbetsvillkor,**
Wyattville Road,
Loughlinstown,
Co. Dublin, Irland.
Tel: + 353 1 204 3100
Fax: + 353 1 282 6456
e-post :
teresa.renehan@eurofound.ie

Copyright: Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor. Allt material får återges utan särskilt tillstånd - dock ej för kommersiellt bruk - under förutsättning att källan anges och en kopia skickas till fonden.

Europeiska fonden för förbättring av levnads- arbetsvillkor,

Wyattville Road, Loughlinstown, Co. Dublin, Irland.

Tel: + 353 1 2043100

Fax: + 353 1 2826456/2824209;

e-post : postmaster@eurofound.ie

EF/97/57/SV

BYRÅN FÖR EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS
OFFICIELLA PUBLIKATIONER

ISBN 92-828-2547-7

L-2985 Luxemburg

9 789282 182547 1